

*Володимир Сергійчук,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії світового українства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

У ДВОХ СЛОВАХ – СТОЛІТТЯ БОРОТЬБИ Й ГІДНОСТІ!

Уже мільйони громадян різних країн вражені, а ще мільярди переживуть ту мить, коли дивитимуться кадри героїчного чину нашого воїна Олександра Мацієвського: дивлячись смерті у вічі, він з гідністю кинув московським катом: «Слава Україні!».

Цей вираз зродився в нього не випадково - він був ним заряджений уже тоді, коли пішов захищати рідну землю від нашого одвічного ворога, усвідомивши, що в цих двох словах спресована боротьба протягом багатьох століть. Бо ж коли гетьман Богдан Хмельницький після віленської зради Москви остаточно усвідомив власну помилку в Переяславі, то заявив на Чигиринській козацькій раді в жовтні 1656 року: «Діти, ви тим не журіться, я знаю, що треба вчинити – треба відступити від православного царя. Підемо хоч під бусурманського...».

А наступний володар гетьманської булави Іван Виговський не тільки виконав цей політичний заповіт Хмельницького, а й розгромив московську армію під Конотопом влітку 1659 року. І відкривалася тоді дорога на «білокам'яну», де вже виганяли тамтешній люд будувати оборонні вали, і вже з неї збирався тікати за Волгу отой єдиновірний православний цар, котрий хотів загарбати всю Україну.

Та кошовий отаман Запорозької Січі Іван Сірко на прохання московських воєвод розбив військовий союз Гетьманщини з Кримським ханством. Відтак творіння Великого Богдана роз'їдатиме корозія малоросійської самозгуби, підточуватиме живе національне тіло через амбітну заздрість і неусвідомлення власного недотягнення окремими козацькими старшинами.

Скільки горя й крові розлилося після Хмельниччини через безрозсудність полтавського полковника Пушкаря і січових шибайголів Барабаша й Сірка. А чим обернувся для України боярський титул Брюховецького з додачею в дружини «московской девки» і соболиної шуби... А чи думав Многогрішний, що задля свого гетьманства на Лівобережжі розриває вже відновлену Дорошенком українську соборність?

Однак вони, запихаючись жалюгідними подачками, а то й просто обіцянками підтримки в кривавій міжусобиці за гетьманську булаву, продовжували й далі валити Україну. Скільки соболиних шуб заповнило гарде-

роби відступників-малоросів і скількома новими тисячами чужих ратників заповнилася Україна...

І вже не бачили кращі українські уми виходу з вкрай тяжкого становища, в якому опинилася рідна земля, і не уявлялося їм, коли зможе народ їхній піднятися з колін, бо ж поклав у безвиході гетьманську булаву навіть славний Дорошенко... Уже не тільки збайдужіле суспільство, а й духовенство, попхавшись за привілеями до царя, не запротестувало на весь голос проти наруги небувалої, коли їхню рідну православну церкву приневолений бідністю Вселенський Патріарх продав за золоті червінці до Москви.

Очевидно, загрозило тоді вже й зникнення самого імені українського не тільки на власній землі, а й у пам'яті всіх суцільних сусідів. Та з гущі народної вилонився той, хто мав відповідь перед глибокою прірвою Руїни: «Же чрез шаблю маєм право!..».

Іванові Мазепі довелося 22 роки готувати новий державницький здвиг України. Проте застрашена звірячими розправами над мазепинцями в Батурині, Глухові, Ромнах, Лебедині вона не пішла за гетьманом. Однак його стратегічний задум добре зрозуміли в Москві. Як тільки про нього дізнався царський сатрап Меншиков, то одразу ж написав Петру I: «Мазепа це вчинив не тільки заради своєї особи, але заради всієї України».

Це стане прикладом для його послідовників: наказний гетьман Павло Полуботок у казематі Петропавлівської фортеці 29 грудня 1724 року, відмовившись визнати будь-яку свою вину перед царем, заявив тому у вічі: «Захищаючи Вітчизну, я не боюся ні кайданів, ні тюрми, і для мене краще найгіршою смертю померти, ніж дивитись на загибель моїх земляків».

Це запалювало на революційний здвиг і словом, яке найбільш викристалізував у XIX столітті Тарас Шевченко: «Борітеся – поборете, вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава і воля свята».

А його однодумець - перший ректор Київського університету Михайло Максимович гнівно запротестував, коли російський історик Михайло Погодін раптом почав позбавляти українців бути на батьківській землі споконвічно: «...мені нині було дивно побачити твоє новомислення про малоросійський (тобто, український. – В. С.) народ, що, супроти всім підставам історичним, супроти багатостолітньому переказу народному, і всупереч заслуженому професору російської історії Погодіну, - ти відбираєш у малоросійського народу, відповідно і в мене, першу і кращу половину його історичного життя, виживаєш його з його рідної «руської землі» кудись в Карпати чи під Карпати, на весь дотатарський час, - і перекидаєш його звідти на береги Дніпра вже після Батия».

І Михайлу Максимовичу треба було мати мужність, щоб у часи антиукраїнської істерії заявити на повний голос: «Я «щирий Малоросіянин» і тепер, як і раніше, і буду навіть до смерті, це дуже природно; я не від роду варязького, а від малоросійського, - і люблю Малоросію, люблю мову її народу, і пісні його, і його історію, як в часи княжі – від Аскольда до Симеона, так і в часи гетьманські – від Лянцкоронського до Розумовського. Що я люблю наш першопрестольний Київ більше, ніж ти, це також природно: бо проявляючи до нього любов загальноросійську і найближчу до нього лю-

бов - малоросійську, я люблю його ще й як батьківщину мого роду; там, на горах, лежать кості прадіда мого, і його прадіда, Максима Печерського...».

А видатний педагог Костянтин Ушинський, котрий постійно переко­нував у необхідності навчати українських дітей рідною мовою, бо, мовляв, з російської вони «біжать додому, як з темного пекла», також мав муж­ність не відмовитися від коріння: «Ні, я українець: рід наш старовинний, український...».

Така ж постава в роки самодержавного гноблення всього українського характеризує й письменника Антона Чехова, якого увесь світ вважає ро­сіянином. Сам же Чехов у листуванні з провідними російськими діячами постійно наголошував, що він – українець. Присягався цим своєю творчіс­тю і словом також Ілля Репін: «Я ваш, а не їхній».

Завдяки цьому потужному чину кращих синів і дочок нашого наро­ду пробилися невичерпні джерела революційної енергії, які в 1917 році оживили всенаціональний здвиг, насамперед українізацію російської ар­мії. Відомий московський шовініст Денікін, котрого призначили команду­вачем фронту, виявився безпорадним перед нею. Скрізь, як він згадував, де тільки з'являвся солдат з синьо-жовтим прапором, там розпочинався процес українізації бойових підрозділів.

І цей настрій заряджав старшин українського походження, котрі слу­жили і поза межами України. Скажімо, в москві цей процес очолив пол­ковник Миклашевський. Коли командування тамтешнього військового округу продовжувало зволікати з дозволом на виділення українців в ок­ремій підрозділи, то він разом з представником Українського генерального військового комітету Костем Смовським поїхали до військового міністра Керенського. І коли останній почав на підвищених тонах звинувачувати демократів з Центральної Ради, які нібито зраджують «російську безкров­ну революцію», нащадок запорозьких козаків полковник Миклашевський голосно відчеканив: «Тут представники українського війська, що прибули в державних справах великого українського народу».

Не сподіваючись на таку різку відповідь, Керенський почервонів, зір­вався з крісла, забігав по кабінету, потім знову сів, намагаючись себе стри­мати. Тож тон у подальшій розмові вже диктував полковник Миклашев­ський, вимагаючи у військового міністра пояснення: «Чому ще в 1915 році полякам дозволено формувати власний легіон і обіцяно автономію після війни, а українці не можуть мати свого національного війська?».

Керенський зірвався, заявивши, що поки Тимчасовий уряд має армію, ніякої автономії ні полякам, ні українцям не буде. Після цього українські старшини демонстративно покинули кабінет. З поверненням їх до москви там розпочинається ініціативне формування українських підрозділів, які навіть проведуть військовий парад неподалік кремля в жовтні 1917 року.

Оце українське «Іду на Ви!» пролунало в серпні 1917 року і від моряків Чорноморського флоту, які попередили Керенського: вони відмовляться виконувати його накази, якщо не буде виконано вимоги Центральної Ради щодо включення до складу України Харківської, Катеринославської, Хер­сонської й Таврійської губерній.

І коли звідси, з Севастополя, до турецького Трапезунда на початку вересня прибув представник Центральної Ради Микола Свідерський, то він там організує, незважаючи на заборону російського командування, військовий парад українізованих підрозділів під синьо-жовтими прапорами. І вони вітали його – очевидно вперше в нашій історії! – окликом «Слава Україні!».

Але що важливо! Після проходження українських частин пішли поляки під своїм прапором, і вони так само вітали представника Центральної Ради: «Слава Україні!». А далі, за свідченням Лева Биковського, «йшли шереди вояків під грузинськими прапорами, а за ними – під вірменськими... Запал охопив і всіх військовиків невідомого походження, що досі приглядалися збоку параді. Вони включилися в маршируючі лави, а за ними поснуло й цивільне населення різнобарвного вигляду.

Вся ця кількатисячна маса в струнких шерехах проходила перед комісаром України, музика безупинно грала, всі кричали – «Слава Україні!». М. О. Свідерському рука заніміла від безупинного салютування. Парада, розрахована на годину, у вузьких вуличках Трапезунду протягнулася значно довше, ніж ми гадали, і вилилася в величаву масову маніфестацію на честь нової влади – України».

І така воля українців-військовиків дала підставу голові Українського Генерального військового комітету Симону Петлюрі підписати спеціальний наказ, яким визначається кодекс поведінки кожного козака і старшини. І саме цим документом вперше офіційно вводиться вітання: «Слава Україні, слава!», про що повідомляє газета «Рідний курінь» на початку жовтня 1917 року.

Це гасло залишалося з українцями і після поразки збройної національно-визвольної боротьби в 1921 році. Воно супроводжувало не тільки її ветеранів, а й тих, хто відчував себе патріотом і міг про це заявити в звичайних життєвих обставинах. Наприклад, улітку 1929 року студент лєнінградського політехнічного інституту Микола Духов їхав через москву на рідну Полтавщину на канікули. На красній площі ним зацікавилися радянські міліціонери – щось довго затримується на одному місці. Відповідь юнака українською їх шокувала: «Товариша чекаю».

Через десять років Микола Духов уже запропонує проект першого радянського протиснарядного танка, за що його відзначать орденом лєніна, але він і далі в усіх анкетах писатиме: українець. Через 15 років Микола Духов як науковий керівник, головний конструктор і директор інституту втаємниченого приладобудування буде вже генерал-лейтенантом інженерно-технічних військ, тричі героєм соціалістичної праці, лауреатом п'яти державних премій – за успіхи в створенні танків і атомної техніки. Але на далеких полігонах буде співати учасникам випробувань «Дивлюсь я на небо...» й розмовлятиме із Сергієм Корольовим рідною українською...

Українці з такою ж гідністю проявлялися скрізь. Восени 1932 року, коли посланець Сталіна Лазар Каганович намагався погрозами вимести весь хліб у мешканців кубанської станиці Полтавська, один з поважних козаків крикнув незваному московському гостю українською: «А ти не лякай.

Ми уже бачили таких, як ти!». Це були ті нащадки запорожців, котрі завжди наголошували, що українці пригноблювалися не царською владою, а саме **руськими**. А коли ці кубанці опинилися на засланні в Казахстані, то вони, як і депортовані з Поволжя, Слобожанщини українські хлібороби, на регулярних реєстраціях у коменданта з гідністю підтверджували приналежність до нашої нації.

Були такі і в Донбасі, куди завозили після Голодомору-геноциду у вимерлі українські села колгоспників з московщини. Група вчителів Слов'яносербської школи давала таке напуття своєму колезі Седашову, котрого посилали директором в одну з великих шкіл: «Дивіться, виручайте й захищайте Україну, бо вона гине тому, що нами й нашою рідною Україною керують москалі».

А особливим символом віри у відродження й утвердження української нації була подія, яка сталася в одному із сіл під Харковом, куди погнали городян збирати врожай 1933. Там, раптом серед зловісної тиші, що опанувала тоді село, почулася українська пісня. «Тихо, як над колискою засинаючої дитини, - згадувала очевидець цієї події, - несміливо, як у непевних своїх здібностей співаків, сумно, як біля труни, залунали тужливі звуки української пісні. Невимовно вражені стали ми, поспускавши руки і слухаючи не вухами, а серцем, усією істотою. А наш вартовий з цього ж села – зняв шапку, широко перехрестився і побожно прошепотів: «Дівчата заспівали...Ще значить, не вмер наш народ».

Це була гідність звичайного селянина, що болів за увесь свій народ. І цей біль акумулювався в ту енергію, яка формувала гідність нації: «Слава Україні!».

І далі передавалася на всі терени українського розселення. Скажімо, коли Москва примусово включила українську за етнічним складом Берестейщину до складу Білорусі, то місцеві селяни продовжували вимагати для своїх дітей навчання в школах рідною мовою – при необхідності готові були на плечах принести підручники з Києва.

Це такі засновували українське націоналістичне підпілля під час гітлерівської окупації в усіх регіонах УРСР і за її межами. Творили Українську Повстанчу Армію, гаслом якої й стали вже знамениті слова з петлюрівського наказу 1917 року: «Слава Україні!».

І все це відкрилося для широких мас після 1991 року, коли на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 92 відсотки громадян сказали: «Слава Україні!». Це сприйняв у 2008 році Олександр Мацієвський, коли переїхав на Чернігівщину з Молдови, де народився і виріс. З цим він одразу ж після масштабного московського вторгнення взяв у Ніжині зброю для захисту України. Про гордість за неї були і його останні слова, які творилися століттями.

ГІТЛЕРІВСЬКІ НАЦІСТИ ВЧИЛИСЯ У РОСІЯН

Законна влада Маріуполя повідомляє, що в захопленому місті російські загарбники «викидають книги з бібліотечних фондів Приазовського державного університету. Потім їх будуть утилізувати. Все, як було у нацистів - під час окупації міста німцями у роки Другої світової війни».

А далі маріупольці додають: «Росіяни виявилися вдалими учнями у них. Заборонити, знищити та зруйнувати – ось, чим вони керуються. Усе, аби знищити іншу культуру та інтелектуальне набуття. Історія повторюється, але тепер окупанти – це росіяни».

Тут усе правильно, за винятком однієї важливої обставини: необхідно уточнити, що подібного дикунства гітлерівці вчилися саме в росіян, а в останніх подібні традиції закладалися з самого початку спроби їхнього державного самоврядування. Яскравий приклад у цьому плані – знищення Києва військом суздальського князя Андрія Боголюбського 1169 року, коли було спалено й сплюндровано всю матеріальну культуру Русі.

У подальшому це варварство примножилося ще й багатостолітнім пануванням Золотої Орди, яке особливо проявилось під час набігу московського війська на Новгород Великий, де половину нащадків західних слов'ян було знищено, а іншу половину насильно переселено на Волгу з означенням місця цієї депортації як Нижній Новгород.

За правління Івана Грозного московський режим вдався вже не тільки до більш нечуваних жорстокостей, які проявилися до татарського населення Казані в 1552 році, а й почав переслідувати своїх. Наприклад, князь Андрій Курбський, тамтешній першодрукар Іван Федоров змушені були тікати з Москви, а їхні праці оголошувалися єретичними й заборонялися.

Тогочасна українська еліта, яка брала участь у виробленні концепції Третього Риму й постійно супроводжувала духовну складову цього процесу, спробувала вплинути на свідомість колишніх утробінів через масове привнесення культури з Наддніпрянщини. Але, як зазначав Юрій Шевельов, «великий і розмашний плян культурного завоювання розлогої військово сильної Москви», що був задуманий українською інтелігенцією наприкінці XVI ст., виявився невдалим. Там просто не сприймали цивілізаційні виклики.

Більш того, Москва, поставивши в залежність до себе новообраного 1620 року київського православного митрополита Іова Борецького, відвертого й давнього її прихильника, вже тоді бере під свій контроль друковану книгу в Україні. Так, 12 грудня 1630 року з Путивля за царським указом пересилаються до Москви для перегляду книги з українських друкарень. Тепер там фактично будуть вирішувати долю українського книгодрукування – неугодні за змістом видання будуть просто знищуватися в «білокам'яній».

І це задовго до 1720 року, коли був виданий указ про те, аби в Україні «вновь книг никаких, кроме церковных прежних изданий, не печатають; а и онныя церковныя старыя книги с такими же церковными книгами справливать, прежде печати, с теми великороссийскими печатями, дабы никакой розни и особаго наречия в них не было».

У 1721 році наказано всі книги з українських друкарень надсилати до синодальної контори «исправления ради и согласия с великороссийскими». А як тільки через три роки в друкарні Києво - Печерської лаври вийшла книга «Триод», що, мовляв, не «во всем с великороссийским сходна», то за це на архимандрита було накладено 1000 рублів штрафу.

Чернігівську ж друкарню, звідти, мовляв, постійно ухилялися присилати на цензуру книги до Москви, тоді звелено взагалі перевезти до «білокам'яної». В 1726 році дозвіл на видання «Акафіста Св. Варвари дається тільки за умови, що воно буде надруковане «великорусским наречьем».

І така політика щодо книгодрукування залишатиметься постійною. Наприклад, коли 1769 року друкарня Києво-Печерської лаври просила дозволу друкувати українською хоча б букварі, оскільки московською ніхто їх не купляє, однак дозволу на це так і не надійшло.

Уже на прикладі книгодрукування можна бачити, що відбираючи з України найбільші таланти, як добірне зерно для засіву свого лану, Російська імперія тимчасом усіяко витолочувала ретельно доглянуті з сивої давнини неозорі ниви нашої творчої спадщини. А до того ж горіли гетьманські архіви, завезеними німцями переписувалася історія. Згодом українську літературу заборонялося ввозити із Австро-Угорщини...

Нібито видима демократизація Росії з початком ХХ століття давала сподівання на зміну дикунського ставлення до надбань культур інших народів, що анексовувалися до її складу. Але входження російської армії до Галичини в 1914 році засвідчило зовсім інше – її поведінка повторювала все те, від чого жахалася козацька старшина на цих теренах у 1655 році, коли спільно з москвинами йшла визволяти українців привіслянських теренів. Побачивши звірства царського війська та їхні руйнування Городка, Богдан Хмельницький умовляв львів'ян відкупитися, аби ці «визволителі» не сплюндрували міста.

З початком Першої світової війни московське військо вже могло вільно проявити в Галичині традиції свого ставлення до культури українців. Усі українські видання були закриті, діяльність Товариства «Просвіта», Наукового товариства імені Шевченка, музичних товариств і театральних труп - заборонена. Крім того, генерал-губернатор Галичини граф Бобринський розпорядився закрити українські гімназії й школи, в яких тепер мали планувалися школи з російською мовою навчання. Відтепер не можна було торгувати українськими книгами й читати їх у бібліотеках. За висловом тодішнього міністра закордонних справ Росії Сазонова, це виликалося тим, що «якраз тепер прийшов найвідповідніший час, щоб раз і назавжди покінчити з українством».

Такі ж мрії мали і російські більшовики, але до захоплення влади вони діяли делікатніше в цьому плані. Скажімо, їхній вождь Ленін у 1914 році агітував за право українців бути вільними, тоді ж на Шевченківському вечорі в Кракові він сидів під синьо-жовтими прапорами. Але справжнє їхнє ество проявилось після того, як вони повалили Тимчасовий уряд, а Українська Центральна Рада цього не визнала і відмовилася безоплатно поставляти продовольство до промислових центрів Росії.

У ніч на 8 грудня 1917 року великі відділи червоної гвардії оточили приміщення Українського революційного штабу в Петрограді, захопили його та після трусу забрали всі матеріали й документи. Помешкання штабу розгромлено. Українські книги були викинуті в двір і спалені, а портрет Тараса Шевченка кисті Трутовського понівечено червоногвардійцями.

Тобто, задовго до приходу Гітлера до влади, в російській столиці вже відкрито палили українські книжки. І цей приклад російських червоних перейняли невдовзі білі росіяни – на Кубані українські книжки розпочали нищити денікінці.

Відродження цього етнічного українського регіону особливо дратувало Москву. Коли там зрозуміли, що національна свідомість місцевого населення різко поглибилася, то не побачили іншого виходу для себе, як заборонити українізацію, а найактивніших її носіїв знищували або висилали до сибірських концтаборів – така доля спіткала, зокрема, півтори тисячі вчителів. А десятки тисяч рядових мешканців кубанських станиць Полтавської, Уманської, Поповичівської, Медведівської та інших вивезли до Казахстану, де в люті морози були кинуті на самовиживання.

У розвиток спеціальної постанови ЦК ВКП (б) і Раднаркому СРСР від 14 грудня 1932 року одразу ж було припинено діяльність видавництв “Червоний прапор” і “Радянський станичник”, Краснодарська філія Державного видавництва України з її представництвами на Кубані і Північному Кавказі зупинила розповсюдження української літератури і періодики. З 28 березня 1933 року ліквідувався і крайовий український театр.

Водночас у людних місцях знову палили українські книжки з хат-читальень. Відтак місцеве населення змушене було читати лише російськомовні видання. Новий директор Уманського українського агропедтехнікуму Іван Полежаєв згадував, що 20 лютого 1933 року його викликали до райвідділу НКВС і «предложили собрать все украинские учебники, литературу и передать все туда...».

Ще раз наголошую: нічого подібного в Німеччині ще не було! Це проявлялася власна традиція дикунства, яку Москва постійно вдосконалювала й завжди використовувала на завойованих землях. Наприклад, уже після Другої світової війни горіла бібліотека Академії наук УРСР у Києві, нищилися навіть надгробні плити з українських цвинтарів, як і інших народів. Скажімо, з єврейських надгробків у Львові побудували пам'ятник Леніну.

То ж чи можна було чекати іншої поведінки так званої другої армії світу, коли її політруки вривалися в бібліотеки захоплених українських міст. Тому наперед можна було передбачати долю книги «ОУН-УПА в роки війни», яку російський окупант перелистував у Волновасі, чи видання документів під заголовком «Як нас морили голодом» у Мелітополі. Про повальне винищення українських підручників у школах загарблених сіл і міст уже й не доводиться сумніватися.

Це – «руській мир», який має бути зруйнований, як і Карфаген у далекі історичні часи.

КРАДУТЬ НАШИХ ДІТЕЙ СТОЛІТТЯМИ...

Московщині завжди бракувало власних талантів. Не змогла вирішити цю проблему для неї і влада Золотої Орди. Бо коли, скажімо, постає питання про інтронізацію першого московського митрополита, то не знайшлося відповідної кандидатури на цю посаду серед нащадків угро-фінів. Тому й змушені були висвячувати на Алексія I чернігівця з походження Єлевферія Баконта.

А хто реально очолював збройну силу на Куликовому полі в битві проти татар – не український князь Дмитро Боброк-Волинський?

Тож цілком можливо, що в Москві розуміли неминучість інтелектуального впливу українства, особливо після того, як представники української духовності почали заливати Московщину з середини XVI століття. Однак для будівництва Третього Риму були потрібні не патріоти-українці, а домішка української крові, яка в угро-фінському середовищі витворювала б постаті на кшталт Андрія Боголюбського, що в ім'я утвердження Москви 1169 року пішов навіть на знищення отчого Києва.

Ось чому, починаючи з другої половини XVI століття, Москва залучає до освоєння Дикого поля українців таким чином, аби вони поступово змосковлювалися: агітуючи переходити на службу цареві, їх обставляють такими рамками поведінки, в яких вони, а вже стовідсотково народжені там їхні діти, стають ревними москвинами.

А багато донців – учорашніх запорожців – закликалися на службу і до Москви, де їх записували до стрілецьких ратей. Там же вони й одружувалися на місцевих жінках і поступово розчинялися у так званому в майбутньому великоросійському середовищі, назавжди втрачаючись для рідного українства. Подібне станеться і з тими козаками Петра Сагайдачного, котрих після відходу з Москви восени 1618 року вже під Калугою догнали представники царя й завербували на службу в різні міста цієї держави. Там вони також допомагали зростанню населення, вимушено влаштуовуючи свою долю з місцевими жінками.

Після поразки козацько-селянських повстань 1620-х – 1630-х років в межах Дикого поля опинився великий масив українського населення, яке Москва вміло колонізувала його ж руками, театралью подаючи допомогу на влаштування як акт прийняття в підданство. А необхідних для її існування майстровитих людей з числа українського населення постійно витягувала з наших порубіжних міст, закликаючи у великолюдні базарні дні «не единожды».

Однак ті українські селітерники, котрі, відпрацювавши на варницях умовлений термін, хотіли повернутися до рідних домівок, уже не могли цього зробити: «царь указал тех черкас устроить в службу, какою пригодятся, холостых в сибирских городах, а женатых в казачех городках». Фактично це вилилося у викрадення українців, бо рильський воевода Осип Щербатий їх «без государевого указа в Литву (тобто, Україну. – В. С.) не отпустил и держал по за приставы больше полутоду, и они де в неволю пошли на государево имя служить, что их в свою землю не отпустили...».

Коли ж москвини як окупанти з'явилися на нашій землі після Переяславської ради 1654 року, то за свою службу взялися викрадати все, що могли дотягнути в Залісся. Оскільки тоді винаходів людської цивілізації, на кшталт пральних машин чи холодильників, ще не існувало, то важливим «трофеєм» для московських зайд були українські діти.

Незважаючи на постійні звернення до царя про повернення їх на Батьківщину, нічого не допомагало. Так, у червні 1662 року козаки Ніжинського полку писали до Олексія Михайловича про те, що його «ратные люди в Черкаских городех, и у нас, холопей твоих, в те поры детей наших поимали в полон... и я холоп твой Ромашка Лысой проведал дочеришку свою в Козлове, а я Марчка в Козлове ж, а я Офонка проведал в Елецком уезде, и в инных городех дети наши есть...».

З ліквідацією унії царська Росія вдалася ще до одного методу «перевиховання» українських дітей. 1831 року, коли в уніатів було відібрано Почаївський монастир, там розмістили осередок Волинського православного архієпастирства. Тоді ж, згідно спеціального розпорядження влади, дітей Волині, Поділля, Холмщини й Берестейщини можна було на прохання і забезпечення батьків відправляти на відпочинок до Росії. Зголошених передолягали у військовий одяг і відвозили до спеціальних таборів, зокрема, 5 таких транспортів було вислано до Києва. Крім того, вийшов царський указ про те, що діти змішаних подруж мали виховуватися тільки в православ'ї.

Захопивши владу, російські більшовики придумали новий спосіб перевтілення українських дітей в «истинно русских» через так звані макарєнківські колонії. Особливого цинізму нові прийоми фактичного викрадення юних душ запроваджувалися під час Голодомору-геноциду 1932 – 1933 років, коли українські жінки вимушено залишали своїх немовлят під дитячими будинками, де їм давали російські прізвища, або ж, спеціально для насмішки, - Бернард Шоу, Андрі Барбюс, Ромен Ролан...

Тих же голодних малолітніх українських дітей, що різними шляхами діставалися до російських міст і не могли там розмовляти мовою Леніна-Сталіна, організовано відправляли до УРСР.

З відновленням Української держави, коли припинився організований відбір талановитих українських дітей для розвитку російської науки, техніки й культури, Москва намагалася й далі витягувати їх з рідної землі через різні проекти так званого Россотруднічества. Яких тільки університетів і філіалів російських вишів не було відкрито в Україні з пільгами для випускників наших шкіл. Ще привабливіші вони були для тих українців, хто зголошувався вступати в університети на території Росії.

НАМ КРУТИ НЕ ЗАБУТИ, І НОВИЙ ЧИН РОСТЕ

У житті завжди є місце для подвигу, який може проявлятися в різних формах у різних ситуаціях. І його може здійснити кожна людина незалежно від віку - коли для цього надходить час. І коли для цього здвигу не залишається іншого варіанту.

Так було і наприкінці 1917 року, коли соціалісти Центральної Ради усунули Симона Петлюра з посади головнокомандуючого військами УНР й розпустили здеморалізовану безкарною російською пропагандою власну українську збройну силу. Тож захищати щойно проголошену державність, яка після Третього універсалу ще мислила себе в складі демократичної й федеративної Росії, не було кому, бо ті українізовані підрозділи вчорашньої російської армії розбрелися ділити землю...

Відтак нібито демократична тепер уже Росія, в якій перемогли червоні, не тільки перейняла найгірші традиції царського самодержавства щодо ладування темної домовини українцям, а й вдосконалила цей одвічний процес. І коли під ударами більшовицької Москви упав Бахмач і на шляху до столиці України Києва вирости непримітні, малесенькі Крути, організованої української збройної сили вже не було, а з півночі йшли не тільки червоногвардійці, а й переодягнені в матроські бушлати карні злочинці з орловського центру.

І проти тих рецидивістів Центральна Рада змушена була послати цвіт української молоді Києва, котра згуртувалася в Студентський курінь у стінах Університету Святого Володимира. І вона виправдала сподівання керівників нової України, котрим свого часу не вистачило політичної мужності творити власну збройну силу.

Це було триста тих юнаків, хто довів своєму народові і всьому світові, що скінчилися роки меланхолійного безсилля. Тих, хто своєю героїчною смертю не просто зупинив на кілька днів більшовицький наступ на Київ, вигравши час на міжнародне визнання УНР, а й відновив славетні бойові традиції рідного народу. Ця жертва свідчила, що наша нація здатна до великого чину – героїської боротьби за здійснення своєї історичної місії – бути форпостом цивілізаційного Заходу на Сході Європи.

Достеменно не відомо, хто першим з цих новітніх спартанців окропив своєю кров'ю сніг під станцією Крути, але коли через місяць столиця України була звільнена від банд ще царського жандармського підполковника Муравйова, то друзі і родичі полеглих розшукали в полях під Крутами кілька десятків їхніх понівечених останків й урочисто поховали їх 19 березня 1918 року в одній братській могилі на Аскольдовому цвинтарі в Києві.

Серед них був і учень другої Київської гімназії Павло Кольченко, уродженець села Баламутівка тодішнього Сквирського повіту Київської губернії, тепер – Заріччя Житомирської області. Про його подвиг земляки дізналися тільки через сто років. А багато імен крутянських героїв так і залишилися невідомими.

Голова Центральної Ради Михайло Грушевський у своїй промові над тілами новітніх українських героїв тоді зазначив: „Бій під Крутами був одним із трагічних епізодів у боротьбі, яку провадила невелика частина свідомого національного громадянства за українську незалежність, – на сумному фоні загальної байдужості, безладдя і безголов'я...”.

Але з сивої давнини вчувалися й слова видатного нашого державника Данила Галицького: «Хіба ви не знаєте, що не буває війни без загиблих? Як мужа вб'ють на війні, то яке це диво? Інші і вдома вмирають без слави,

а ці умерли зі славою. Отже, скріпіть ваші серця й піднесіть ваше оружжя на вороже військо».

Учасники Крутянського бою справді виступили оборонцями цілої нації. Але в підневільній Україні про це заборонялося згадувати. І тільки з-поза її меж українське студентство в березні 1931 року визнало роковини бою під Крутами подією щорічного всеукраїнського відзначення. Лише в роки Другої світової війни, коли більшовицька влада на якийсь час впала на українських теренах, то відзначати героїку трагедії Крут стали і в Києві, і в Харкові, і в глухих поліських селах.

Гвалтований російськими більшовиками з кінця 1917 року, Харків в умовах більшовицької окупації десятки років не міг згадати про Героїв Крут. І лише з приходом німецького війська до міста з'явилася можливість для всенародного вшанування їх. У Покровському монастирі 29 січня 1942 року відбулася панахида, де, крім молитовних, промовлялися слова вдячності містян.

А жінки Харкова того дня засвідчили перед гітлерівською окупаційною владою український характер рідного міста, зорганізувавши святочну академію на честь Героїв Крут. Тоді й прозвучали ось ці слова Олександра Варавви:

Триста їх, як цвіт рясний, весняний,
В снігових заметах залягло;
В їх серцях одне палке бажання
В лютий холод полум'ям цвіло:
Захистити Матір-Україну
Від орди червоних москалів;
Триста їх спинили орд лавину
На порозі рідної землі.

Влаштування цього свята мало довести, що в нових історичних умовах українська молодь готова до самопожертви в ім'я своєї Батьківщини, і тоді це наочно справджувалося масовим вступом юнаків і дівчат до підпільної мережі ОУН і лав УПА, що очолили збройну боротьбу за відродження й утвердження Української Самостійної Соборної Держави.

Провід Револьюційної ОУН, скажімо, в січні 1946 року видав спеціальний наказ «усім військам, боевим частинам і організаційним клітинам»: «Лицарі Крутів – це наші попередники і наші виховники! Безсмертна, геройська легенда Крутів – це наш заповіт і джерело сили нашої революції!

Жертва Крутів – це пересторога для нашого народу, щоб покладатись в боротьбі тільки на власні сили, тільки на власну зброю, а не на чужі гарні слова.

Туди, до Києва, до Крутів, звернені наші думки й наші серця! Направимо Крути, пімстимо Крути, і увінчаємо безсмертну славу Крутів вінком перемоги!».

До звитяжців Крутянського здвигу можна віднести багатьох українських патріотів, котрі проявили себе в лавах УПА, чи в повстаннях або ж просто своїм особистим чином у сталінських концтаборах, як, наприклад, Василь Стус у вересні 1985 року. До цього ж Меморіалу героїв необхідно віднести і колишнього політв'язня Олексу Гірника з Калуша, котрий 21 січня 1978 року спалив себе на Тарасовій Горі у Каневі на знак протесту проти зросійщення України.

Для такого чину були і приклади із здавалося зовсім мирного життя, в якому точаться не менш запеклі бої між добром і злом. До таких герців необхідно віднести чин моїх однокурсників по навчанню в Київському університеті Анатолія Горлова й Михайла Сороки. Це вони не дали змінити цивілізаційного поступу українства в грудні 2004 року, коли владна команда тодішнього прем'єр-міністра Януковича вимагала від них опублікувати нікчемне рішення Центральної виборчої комісії про обрання згаданого Президентом України всупереч ухвалі Верховного Суду України про неможливість встановити результати голосування через масові фальсифікації. Якби така публікація з'явилася, то це відкривало б дорогу нечесному учаснику виборчої гонки вже безпосередньо до президентського крісла.

Зрозуміло, що кожен день російсько-української війни дає нам безліч прикладів жертвовного здвигу українців. Масовий героїзм українських льотчиків створив навіть збірний образ Привида Києва. Зафіксується в історії і чин курсантів Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, моїх студентів, котрі під командуванням генерала Сергія Кривоноса не здали ворогу столичний аеропорт «Жуляни».

Чи є місце подвигу сьогодні для українців поза фронтовими окопами, бойовими вильотами й вдалим морськими вилазками?

Є, і не тільки власне на фронтах Великої Української народної війни, а й навіть у полоні рашистів: одним з таких є приклад кандидата наук Владислава Дутчака із Січеславщини, котрий після «братнього» московського віроломства в 2014 році між написанням докторської дисертації і відсіччю російській агресії вибрав останнє. Своєю гідною поведінкою на допиті в російських слідчих, що поширений сьогодні в інтернеті, офіцер полку «Азов» логікою мислення й переконливим словом виграв свій черговий, тепер ідеологічний бій у підступного ворога.

Ми сьогодні зі зброєю в руках ще раз залягли в снігових заметах, аби знову зупинити ту орду, що рветься нас знищити, як і в 1918-му. Це і нагадування демократичному Заходу, котрий і сто, і тридцять років тому не усвідомив, яку гадину він запустив до своїх цивілізаційних проєктів. Та й нині, багато хто там звивається, як вуж на скоровідці, коли йдеться про реальну підтримку України, що спливає кров'ю в статусі оборонця всієї людської цивілізації.

Тож – нам Крути не забути! Бо там уперше через двісті років після нашої Полтавської поразки й програшу Європи з вогню юнацьких сердець заплomenіли українські душі святістю національного буття. Він і досі вселяє віру в перемогу України.

А нині, коли російська солдатня знову топче нашу землю, Москва взялася викрадати дошкільнят і школярів. З початку повномасштабного вторгнення понад 2 тисячі українських дітей, позбавлених батьківського піклування, вже незаконно вивезли до російської федерації.

А всього там примусово опинилося щонайменше 234 тисячі українських дітей. Багато з них, яких окупанти обіцяли довірливим батькам оздоровити й повернути, й досі не можуть дістатися рідної домівки.

За даними Мінреінтеграції України, нашим дітям у рф оформляють російське громадянство, є випадки незаконного усиновлення їх громадянами росії. Деякі російські чиновники часто братів і сестер розділяють, щоб вони не могли спілкуватися між собою, і відвозять до різних регіонів країни.

Тож протягом століть росія викрадає українських дітей з метою знищення нашої нації. А це – геноцид, за який необхідно відповідати.

ЯК ДЕМОКРАТ БАЙДЕН НАСЛІДУЄ РЕСПУБЛІКАНЦЯ РЕЙГАНА

Рік тому ми всі нетерпляче розраховували на американську превентивну допомогу в протидії майбутній російській агресії. Але звіди особливо відгуку не було. Ми ж гарячково намагалися переконувати заокеанську владу, щоб та пошвидше зрозуміла, яка загроза нависає над нами. Однак у Вашингтоні не поспішали.

Може тому, що ми ж самі постійно запевняли світ про готовність до будь-яких викликів. І за океаном, знаючи наші потенційні можливості, до певного часу були спокійні. Очевидно, розраховуючи на те, що ми вміло утаємничували виробництво найновішого озброєння, як це було за радянських часів – наприклад, випуск сучасних бронемашин чи танків приховувався виготовленням тепловозів.

Скажімо, хіба Україна нездатна сама забезпечити себе різноманітними ракетами, коли має відповідну базу й високий інтелектуальний потенціал? Чого вартий тільки «Південмаш», який за 30 років незалежності за умов належного фінансування міг розробити й запустити у масове виробництво чимало зразків необхідної зброї.

Свою номенклатуру ракетного озброєння може дати Київ, про піонерські розробки якого неодноразово повідомлялося. І якби ми вчасно розгорнули масове виробництво «Стугни», «Вільхи», «Нептуна» та інших українських перспективних розробок, то хіба просили б аналогічних озброєнь за кордоном?

А невже ми не змогли б виготовити для себе найкращі в світі танки, адже найпотужніший виробник їх ще з 1930-х років у нас – харківський завод. Якщо саме харківський Т-34 став найкращою бойовою машиною Другої світової війни, то невже для можливих майбутніх баталій ми не готували нової бронетехніки? На парадах демонстрували, наприклад, «Булат»...

А маючи розвинене авіабудування, якому під силу було протягом багатьох десятиріч створити цілу серію найбільших літаків у світі й двигунів до них, тепер що, стали неспроможними розробити власну бойову авіацію? Тим паче, що в Україні залишилася в спадок від Радянського Союзу потужна ремонтна база військових літаків – як транспортних, так і винищувачів.

Кільканадцять років тому вся світова преса накинулася на Україну за нібито продані всупереч міжнародним санкціям станції радіоелектронної

розвідки «Кольчуга». Значить, ми могли себе забезпечити сучасними і в достатній кількості засобами для виявлення ворожих позицій.

Добре, хай до 2014 року всі наші президенти наївно вірили в «братній» російський народ, котрий ніколи не нападе, бо ще й гарантії дав, забравши в нас ядерні боєголовки та їхні носії. Але з окупацією Криму і Донбасу в черговий раз ствердилося, що «Москва сльозам не вірить». Відтак необхідно було готуватися до російського повномасштабного вторгнення. Тим паче, що нібито за спеціальним планом вибухали склади боєприпасів у різних регіонах України, виснажуючи наші стратегічні запаси.

Ніби за помахом якоїсь чарівної палички у нас розпродувалися запаси зброї, знецінювалися розробки конструкторських бюро Укроборонпрому, дерибанилася земля військових частин, вибухали склади боєприпасів...

То ми збиралися по-справжньому будувати свою державу, гарантом якої завжди є власна збройна сила?

І чому це ми вважали, що за нами пильно не стежать, аби робити відповідні висновки щодо нашої спроможності самоорганізуватися від рядового виборця до керівника держави? І звідки в нас могла бути впевненість, що заокеанський підхід щодо підтримки України багато в чому не змінився протягом останніх сто років?

А тоді він виражався ось у цих словах, які почув відомий галицький громадсько-політичний діяч Володимир Целевич від американців: «Коли справді вас, українців, є 40 мільйонів, і ви не маєте держави, то видно, що ви або не хочете її мати, або є такими нежиттєздатними нездарами, що не заслуговуєте на те, щоб її мати. В обох випадках ви не варті ні нашого співчуття, ні нашої допомоги, бо ми можемо співчувати й помагати лише життєздатним націям і таким, що вміють боротися. Так само не говоріть нам про кривди, які вам роблять пануючі над вами держави. Ми можемо співчувати вам лише тоді, коли ми знаємо, що ви вмієте гідно, відважно і з посвятою боротися з тими, що вас кривдять».

У 1917 – 1921 роках ми справді не змогли організуватися й об'єднатися, тому нас і не підтримали тоді. Але якщо сто років тому в США не зрозуміли значення Української держави для створення політичної та економічної рівноваги в світі, вважаючи її частиною Росії, то тепер ситуація змінилася. За останні сто років американці переконалися, що українці хочуть відродити власну державність – у цьому їх переконала жертвна боротьба Української Повстанської Армії, високий здвиг українського шістдесятництва, державницький чин Народного Руху, який, незважаючи на заклики Буша-старшого не виходити зі складу СРСР, таки добився нового проголошення незалежної Української держави.

Ще більше переконалися сильні світу сього в прагненні українців таки утвердити власну державність їхні Майдани, що стали прикладом для всіх народів у боротьбі за право бути господарем на своїй землі. Тому, коли за океаном остаточно зрозуміли, що Москва серйозно готується до загарбницької війни в Україні, то вирішили підтримати нас, почавши регулярно постачати розвідувальну інформацію.

Уважно вивчивши реальний стан справ в Україні, тамтешні аналітики переконали своє керівництво в тому, що наші Збройні Сили навряд чи зможуть відбити планований бліцкриг росіян. Нам відводили на можливий спротив хіба що кілька днів, відтак розраховували вже на розгортання партизанської війни на окупованих Москвою територіях.

Щоправда, Захід був дещо збентежений заявою міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби, котрий 31 грудня 2021 року заявив, що ми будемо чинити опір новій агресії. Цілком можливо, що саме це змусило Захід виділити для України деяку частину оборонних засобів. Однак навіть превентивних економічних санкцій, котрі могли б зупинити агресію Росії, не було застосовано, при цьому хіба що регулярно висловлювалася стурбованість.

І тільки тоді, коли США та їхні партнери стали свідками героїчного, можливо, незбагненого для них масового спротиву українців агресору з першого ж дня широкомасштабного російського вторгнення, вони вже не могли залишити нас сам на сам з підступним ворогом-«братом». Відтак вирішили скористатися ситуацією, щоб здійснити те, що належить зробити за нинішньої ситуації справді наймогутнішій країні планети, що водночас є і символом демократії.

Тобто, за океаном визнали й підтвердили свою позицію столітньої давності, що нині українці стали тією нацією, яка здатна постояти за себе, а тому їм треба допомагати. Тим паче, що США ще й підписували Будапештський меморандум 1994 року про нібито ж гарантії Україні за відмову останньої від ядерного арсеналу.

І коли нас турбують уповільнені темпи вкрай необхідної сьогодні військової допомоги – від Луганська до Львова ллється наша кров і руйнується інфраструктура – мусимо врахувати важливий момент: у подібній ситуації Захід опинився вперше. Після Другої світової він не має досвіду розв'язання проблем збройних конфліктів за нинішніми масштабами в Україні. Тільки так можна розуміти обережну позицію нинішньої адміністрації у Вашингтоні негайно передати нам потужне наступальне озброєння – бо язнь не спровокувати Третю світову війну, наслідки якої непередбачувані.

Досвіду в розв'язанні таких проблем у Президента США Джо Байдена не було. Ніхто з його попередників не залишив йому в спадок ретельно опрацьований план, як діяти на випадок широкомасштабного вторгнення росіян в Україну, якій та ж Москва також гарантувала за передачу їй ядерної зброї територіальну цілісність і непорушність кордонів.

Але в США був приклад успішної діяльності Президента Рональда Рейгана, який зумів досить віртуозно похоронити імперію зла, називаючи так Радянський Союз. Методика цього процесу була розроблена Рейганом ретельно, і її автором успішно втілена в життя поступово, коригуючись час від часу. І все це відбувалося природним шляхом на очах усього світу.

Саме досвід Рональда Рейгана, як на мене, і надався нинішньому господареві Білого дому у Вашингтоні для того, щоб поступово, залучаючи світову спільноту, дотиснути керівництво Російської Федерації до капіту-

ляції, вміло використовуючи тактику й стратегію свого великого попередника. А це може вплинути і на так звану монолітність Російської Федерації, як раніше трапилося з СРСР.

Відтак у майбутній перемозі України над Російською Федерацією чітко простежується творче наслідування Джо Байденом тактики й стратегії розвалу Радянського Союзу Рональда Рейгана. Але на відміну від каденції президенства останнього, нині гаряча фаза російсько-української війни, в ході якої Україна втрачає своїх кращих синів і дочок, а що найболючіше – безневинних дітей.

А ще важливо, щоб Захід до кінця зрозумів нарешті, що Україна захищає його поки що своєю кров'ю. Більше того, він має усвідомити також, що за його нерішучості в подальшій підтримці українців йому самому доведеться оплачувати своє майбутнє вже своєю кров'ю.

Ось чому, перебуваючи в надзвичайно складних умовах, – у збройний конфлікт на теренах України, який розв'язала Російська Федерація, вже втягнулося прямо чи опосередковано понад 50 країн світу! – Президент США Джо Байден повинен проявити цілковиту рішучість у підтримці українців – так, як він захищав би своїх громадян. І тоді він залишиться в історії гідним послідовником Великого Рональда Рейгана.

ЯК МУДРІ НІМЦІ ВЧАТЬ ЗАГРАНТОВАНИХ МАЛОРОСІВ

Великий геній нашого народу Тарас Шевченко не тільки промовисто змальовував події свого часу, але й проникливо дивився вперед на цілі століття. У випадку з визнанням Бундестагом ФРН Голодомору 1932 – 1933 років геноцидом українського народу згадується ось такий крилатий вислів нашого Кобзаря: «І на Січі мудрий німець картопельку садить. А ви її купуєте, їсте на здоров'я...».

Справді, німецькі політики в цій ситуації проявили свою мудрість і делікатність, аби підтримати українство, яке й сьогодні зазнає геноциду від тієї ж самої москви. Хоч 24 вересня 2020 року над ухвалою цього рішення нависли грізні хмари – того дня підготовча комісія Бундестагу відхилила подібну пропозицію спільної українсько-німецької комісії істориків, визнавши їхні висновки непереконаливими.

З різкою критикою фактичної бездіяльності української частини комісії на чолі з професором Ярославом Грицаком виступив тоді Посол України в Німеччині Андрій Мельник, а Міністерство закордонних справ України відкликало свій патронат над нею з формулюванням: «через остаточну втрату довіри та у зв'язку з тим, що діяльність комісії не відповідає інтересам України».

Водночас прихильні до України німецькі політики, пам'ятаючи, що після Голодомору 1932 – 1933 років москва взялася репресувати в УРСР і їхніх співвітчизників, стали шукати інший шлях для визнання Голодомору геноцидом. Зокрема, впливові депутати від Партії Зелених Німеччини в співпраці з головою «Українського дому» в Дюссельдорфі Іриною

Ястреб зініціювали у великому промисловому центрі Ессені, де мером Рольф Фліс, міжнародну наукову конференцію з метою ширше ознайомити громадськість своєї країни з цією трагедією українства.

А в підсумку названого наукового форуму з'явилося звернення до Бундестагу щодо визнання Голодомору 1932 – 1933 років геноцидом українства, яке вже наступного дня депутати від Партії Зелених підтримали й закликали своїх колег з інших фракцій проголосувати за відповідну ухвалу. Після цього додалися й звернення від українських парламентарів, Президента України Володимира Зеленського... І от маємо історичне рішення!

Та мудрість німецьких політиків проявилася не тільки в цьому. Автору цих рядків як основному доповідачеві щодо втрат українства в те лихоліття впало в око, що присутні німці не тільки уважно слухали його виступ з трибуни, а й підійшли із багатьма запитаннями. Зокрема, їх найбільше дивувало те, що в Україні є науковці, які хочуть применшити кількість жертв цієї трагедії більш, ніж удвічі. Мовляв, ніхто в Ізраїлі не закликає до того, щоб знизити кількість втрат під час Голокосту з 6 до 3 мільйонів, а у Вірменії з півтора мільйона до 750 тисяч...

Тому вже в кулуарах конференції доводилося детально пояснювати методику підрахунку, яка дала можливість встановити нині кількість втрат українства в 10,5 мільйона осіб. Особливо вражали допитливих німців копії класних журналів, де фіксувалося відвідування школярів від вересня 1932-го до червня 1933-го. А ще вони уважно аналізували матеріали динаміки помісячної смертності, починаючи з січня 1933-го, в окремих населених пунктах і в цілому по районах тодішньої Київської області, що виявилися під рукою.

Очевидно, не втручаючись у наші внутрішні справи, мудрі німці дуже делікатно вирішили показати тим українським академічним науковцям, котрі за підтримки закордонних грантодавців намагаються применшити кількість втрат під час Голодомору-геноциду, своєрідний майстер-клас стосовно цього підрахунку.

В інформаційній довідці, котра була поширена в Бундестазі перед голосуванням, вказувалося, що українство в період того лихоліття зазнало мільйонів жертв. А конкретна загальна цифра виводилася по суті автоматично: після того, як втрати взимку 1932-1933 років (тобто, грудень, січень, лютий) були визначені в 3,5 – 3,9 мільйона осіб, зовсім не важко додати до цієї цифри жертви весни, літа й осені 1932-го й, особливо, весни й літа 1933-го, коли жнива смерті досягли свого апогею...

Тобто мудрі німці підказали, як сама по собі з'явиться цифра понад 10 мільйонів, про яку говорили їхні дипломати ще по свіжих слідах злочину.

А ще в тому документі зазначається: німецька сторона буде боротися з російськими нарративами у висвітленні подій Голодомору-геноциду. І це має найбільше вплинути на голову Українського інституту національної пам'яті Антона Дробовича. Він як філософ чомусь і досі не може усвідомити, яку історичну відповідальність бере на себе, коли хоче утвердити в пам'яті як українців, так і цілого світу, що наших втрат було не більше чотирьох мільйонів. Ну хай п'ять! Але не більше п'яти з половиною – це точно!

А щоб добитися такого результату він уже відмовляється навіть від того, на що сам і погоджувався, коли йому, зовсім недосвідченому в цих підрахунках, довели з олівцем у руках. Зокрема, що мінімальна кількість втрат у 1932 – 1933 роках згідно первинних документів наших вітчизняних архівів становить 7 мільйонів 123 тисячі осіб.

Так, наприкінці 2021 року Антон Дробович не визнавав загальні втрати по УРСР в 9 мільйонів 108 тисяч 500. Але методика щодо встановлення мінімальної кількості втрат у 7 мільйонів 123 тисячі він вважав логічною. Тепер же продовжує завуальювати історико-правову експертизу, де цифра втрат усього українства визначена в 10 мільйонів 500 тисяч, прикриваючись організованими ним негативними рецензіями на цей документ.

На жаль, недостатня фаховість Антона Дробовича та його команди в цій важливій для нашої історичної пам'яті проблемі чітко проглядається після ознайомлення з однією з рецензій, на яку він посилається, незважаючи на її нелегітимність. Скажімо, в ній чорним по білому написано: «якщо за верхню межу (втрат. – В. С.) брати 10,5 млн, - це означає, що трохи менше за половину всіх селян УСРР було заморено голодом».

З цього випливає, що ні сам рецензент, ні пан Дробович не знайомилися з даною експертизою – там йдеться про втрати українства в УСРР тільки в кількості 9 мільйонів 108 тисяч 500! Інші жертви – то померлі від Голодомору українці Кубані й Нижнього Подоння.

Очевидно, повторюється те, що сталося восени 2015 року, коли у Вашингтоні відкривався Монумент жертвам Голодомору-геноциду в Україні. Тоді з Києва було привезено проект звернення керівників українських наукових інституцій Північної Америки до голови Оргкомітету цієї події Михайла Савківа-молодшого з проханням не вживати на церемонії відкриття виразу «від семи до десяти мільйонів жертв», як це було прийнято в діаспорі десятки років, а говорити про 3,5 мільйона, що є московським наративом ще з 1989 року.

І директори Українського наукового інституту Гарвардського університету Сергій Плохій, Канадського інституту українських студій Володимир Кравченко, голова Наукового Товариства імені Шевченка у Нью-Йорку Григорій Грабович, президент Української вільної академії наук у США Альберт Кіпа та голова Північноамериканської асоціації українських наукових установ Віталій Чернецький своїми підписами просять усіх виступаючих називати саме 3,5 мільйона жертв, бо так кажуть Тімоті Снайдер, Андре Граціозі та Станіслав Кульчицький.

Тому напрошуються ще й такі слова Великого Кобзаря:

«Німець скаже: «Ви могли». «Могли! могли!» Золотого Тамерлана
Онучата голі.

Німець скаже: «Ви слав'яне». «Слав'яне! слав'яне!» Славних прадідів
великих Правнуки погані!»...